

Hlava USA: Trump, či Sanders?

25.2.2016

Roman Joch

Letošní první dvoje americké prezidentské primárky – 1. února ve státě Iowa a 9. února v New Hampshiru – se nesly ve znamení vzpoury uvnitř obou hlavních stran, Demokratické i Republikánské. U demokratů je jejím představitelem socialista Bernie Sanders, u republikánů miliardář Donald Trump a konzervativní senátor Ted Cruz.

USA jsou dlouhodobě rozděleny na dvě téměř poloviny – levicové demokraty a pravicové republikány. V prezidentském postu se obě strany střídají pozoruhodně pravidelně, volby do Kongresu jsou jako houpačka – v jedné zvítězí demokrati, v příštích či přespříštích republikáni. V současnosti má Demokratická strana prezidenta – Baracka Obamu –, Republikánská zase většinu v obou komorách Kongresu, Sněmovně reprezentantů i Senátu.

Geograficky demokraté dominují na severovýchodě země a na jejím západním, pacifickém pobřeží, republikáni všude jinde, tedy na západě kromě pobřeží, středozápadě, jihu a jihovýchodě. Demograficky Demokratická strana ovládá velká města a Republikánská venkov. Demokraté mají většinu u barevných a sexuálních menšin, republikáni u bělochů.

Demokraty volí většina ateistů, agnostiků, židů, vlašných protestantů a ostatních nekřesťanů, republikány většina konzervativních protestantů (evangelikálů), mormonů a ultraortodoxních židů. Katolíci, kterých je v USA čtvrtina a jsou nejpočetnějším náboženským společenstvím, jsou rozděleni napůl – ti evropského původu (irského, italského, slovanského) většinou volí republikány, latinskoamerického (hispanického) demokraty.

Republikáni mají většinu u mužů, demokraté u žen – drtivou u mladých, svobodných a bezdětných (vdané ženy s dětmi volí těsnou většinou republikány). Republikány volí většina lidí středního a staršího věku, demokraty většina mladých; republikány spíše lidé zbožnější, demokraty nábožensky vlašnější. Velice bohatí i velice chudí lidé volí demokraty i republikány. V USA o politické preferenci rozhoduje mnohem více rasa, etnikum, pohlaví, víra, věk, rodinný status a sexuální orientace než bohatství či sociální postavení.

„Bronzová“ Amerika

Současnou americkou společnost nejdratičtěji mění imigrace. Do roku 1965 v USA platil imigrační zákon, který stanovoval limity na počet imigrantů a vyžadoval, aby imigrace rasové složení USA neměnila. Imigrační zákon z roku 1965 rasové kvóty odstranil a imigraci uvolnil.

Zatímco v roce 1965 bylo v USA zhruba 85 procent bělochů, 11 procent černochů a 4 procenta Latinoameričanů, dnes je bělochů 62 procent, černochů přibližně o procento víc, Hispánců téměř 20 procenta Asijců 6 procent. Za 50 let bude bělochů 45 procent, černochů o málo více než dnes, zato Hispánců 25 procent a Asijců okolo 15 procent. Pokud jde o barvu pleti, USA „bronzová“.

Pro americkou levici, v USA označovanou za „liberalismus“ či „progresivismus“, jsou politicky typické vyšší daně pro bohaté, více podpory chudých, vstřícnost k etnickým, rasovým a sexuálním menšinám, větší podpora jejich kolektivních práv. Pro americkou pravici, v USA označovanou za „konzervatismus“, jsou politicky typické nízké daně pro všechny, tedy i pro bohaté, zachování co nejvíce z židovsko-křesťanské morálky ve společnosti, žádná kolektivní práva (privilegia) pro rasové a sexuální menšiny nad rámec individuálních práv.

Nestandardní situace

Kdyby byla situace v USA stejná jako v minulosti, letošní volby by se zřejmě odehrály standardně tak, že by demokratický kandidát na prezidenta (spíše kandidátka) byl více či méně radikální nebo umírněně liberálně progresivní a republikánský více či méně radikální či umírněně konzervativní. Letošní situace však standardní není. USA nejsou v dobré kondici – vládne v nich „blbá nálada“ a tento stav je dlouhodobý a týká se posledních dvou prezidentů, tedy celého dosavadního 21. století.

Republikánský prezident George W. Bush v letech 2001 až 2009 kvůli své snaze demokratizovat arabský islámský svět uvízl v nákladné a nepopulární válce v Iráku, v důsledku čehož se USA zadlužily a staly neoblíbenými na celém světě. Navíc na podzim 2008 vypukla finanční krize, z níž se USA dodnes zcela nevymanily, a na konci Bushova prezidentování způsobila ještě větší zadlužení země.

Američané proto v listopadu 2008 zvolili „Antibushe“ – demokrata Baracka H. Obamu. Ten, ve snaze pomoci ekonomice, už tak astronomický dluh po Bushovi zdvojnásobil, aniž by to zemi hospodářsky pomohlo. V zahraniční politice je Obama považován za slabého a USA za „lehkou váhu“. Bushův omyl spočíval v tom, že byl v zahraniční politice příliš aktivní, Obamův pak v tom, že je v ní aktivní málo.

Američané se domnívají, že USA ztrácejí ve světě respekt a svět jimi pohrdá, což je horší, než kdyby je nenáviděl – pokud vás někdo nenávidí, stále vás může respektovat; pokud vámi někdo pohrdá, nemá vůči vám žádný respekt. Američané to vnímají tak, že dosavadní 21. století se jim nepovedlo. Což připravilo prostředí pro vzpouru proti establishmentu, již představují kandidáti na prezidenta – v Demokratické straně socialista Bernie Sanders a v Republikánské miliardář a realitní magnát Donald Trump a senátor Ted Cruz.

Jižanské primárky

Dosud se odehrála dvě volební prezidentská klání v obou hlavních amerických stranách – primárky ve státě Iowa 1. února a v New Hampshiru 9. února, tedy ve dvou z 50 států unie. Zatím sice žádný prezidentský kandidát nemá vítězství jisté, ale už se ví, kdo šanci nemá. V Iowě u

demokratů Hillary Clintonová těsně zvítězila nad Sandersem, u republikánů Cruz porazil Trumpa. V New Hampshiru Sanders porazil Clintonovou a triumfoval Trump.

Ve druhé polovině února se uskuteční primárky v důležité Jižní Karolíně a v málo lidnaté Nevadě. Poté se 1. března odehraje takzvané super úterý, primárky v 15 státech, především na jihu. V nich by u demokratů měla zvítězit Clintonová nad Sandersem a u republikánů by se mělo ukázat, zda konzervativci Trumpa vytěsní, nebo vezmou na milost.

Jižanské státy jsou konzervativní, proto v nich v prezidentských volbách vítězí republikáni, ale současně mají početné černošské menšiny, které tvoří voličskou základnu místních demokratů. A černoši – obecně etnické menšiny včetně Hispánců – dosud dávají výrazně přednost Clintonové před Sandersem. Usiluje totiž cíleně nejen o jejich hlasy, ale i o hlasy žen, zatímco Sanders tvrdí, že problém USA není rasový, ale sociální, a bude-li pomáhat chudým, pak i černochům a etnickým menšinám. Nikoli však protože jsou černoši či menšiny, nýbrž protože jsou chudí.

Jižanské státy milují nejen konzervativní, ale i populistické kandidáty. Někdy je to tentýž, jindy nikoli – což je letos. Uvidíme, zda dají přednost populistovi Trumpovi, nebo konzervativci Cruzovi či zda hodí záchranné lano někomu, kdo je bližší republikánskému establishmentu. Toho se týkají primárky v Jižní Karolíně i ve státech, kde se budou konat v super úterý 1. března.

Kandidátské profily

Hillary Clintonová je neautentická, necharismatická a nesympatická. Nikdo ji nemá rád (zdá se, aspoň podle jeho milostných avantýr, že ani její manžel a bývalý americký prezident Bill), je však flexibilní a centristická, proto ji podporuje demokratický establishment.

Bernie Sanders je židovský socialista z Brooklynu – autentický a opravdový – a zamilovala se do něho americká levicová mládež, která však nemá ani potuchy o selháních socialismu a hrůzách, jež spáchal ve 20. století. Jde o důsledek její indoktrinace současnými americkými univerzitami k nenávisti vůči Západu, USA a kapitalismu.

Cruz vymyslel strategii, jež se zdála bez šance, ale jeho odvaha je stále obdivuhodnější – jít proti vedení vlastní Republikánské strany, a tím získat hlasy její voličské základny. A pak ve volbách neustupovat centristům, ale vyhecovat k volební účasti své stoupence.

Trump má více exmanželek než všech 42 dosavadních prezidentů USA dohromady, z nichž pouze jeden se jednou rozvedl a podruhé oženil – Ronald Reagan. Trump je rozvedený dvakrát a potřetí ženatý. První manželkou byla česká modelka, druhou americká a třetí slovinská.

Buchanan a Jackson

Trumpův program spočívá za prvé v netoleranci ilegálních imigrantů z Latinské Ameriky – vybudování zdi na hranicích s Mexikem a deportaci 11 milionů těchto Hispánců. Za druhé, zdůrazňuje zkorumpovanost a neschopnost politiků a vlastní nezkorumpovatelnost (má tolik peněz, že si ho nikdo nemůže koupit) a své schopnosti. Za třetí chce učinit USA opět velkolepými, za čtvrté zavést cla na zboží především z Číny, Japonska a Mexika a za páté zamezit vstup muslimů do USA.

Trump je favoritem republikánských primárek. Lze ho zastavit, ale ostatní prezidentští kandidáti této strany by museli potlačit své ego a podpořit Cruze. Kdo spoléhá na to, že v listopadovém souboji „Clintonová versus Trump“ zvítězí Hillary, mýlí se – zvítězit může „The Donald“, jak ho

nazvala jeho první manželka Ivana Zelníčková. Krize USA je větší, než si Evropané myslí. Trump připomíná současného konzervativce Patricka Buchanana i prezidenta v letech 1829 až 1837 Andrewa Jacksona.

Buchanan byl představitelem vzpoury proti republikánskému establishmentu před 20 lety. V primárkách 1992 a 1996 vystupoval s programem zahraničněpolitického izolacionismu, protekcionismu, morálního konzervatismu, proti hispánské imigraci a „pro“ bílé heterosexuální muže, ale neuspěl. Izolacionismus byl totiž po vítězství USA ve studené válce defetistický – i obchodní protekcionismus. Morální konzervatismus – například proti potratům či gayům – zase odpuzoval centristy.

Proč má dnes Trump s podobným programem úspěch? Za prvé, před 20 lety byly USA na vrcholu, nyní se z finanční krize 2008 dosud nezotavily. Za druhé, George Bush starší i Bill Clinton byli úspěšní prezidenti, Obama nikoli. Za třetí, nelegální imigrace je dnes v USA mnohem větší problém než v jejich době. Za čtvrté, není izolacionista – slibuje, že Islámský stát nemilosrdně vojensky rozdrtí. A za páté, playboye Trumpa si nikdo s morálním konzervativcem nesplete.

Pokud jde o Jacksona, prvních šest amerických prezidentů byli vzdělaní gentlemani z východu – z Virginie či Massachusetts. V roce 1828 byl sedmým prezidentem zvolen proti vůli elit z východního pobřeží (nepřipomíná to dnešek?) drsný, hrubý, nepřilíš vzdělaný a u lidu populární voják z divočiny na západě (tehdy Tennessee), generál Jackson. Elity byly zděšeny. Nastala jacksonovská demokracie.

Radikalizace střední třídy

Trump je vzhledem k USA stejně bohatý jako u nás Andrej Babiš a velkohubý jako Miloš Zeman. A příčinou jeho popularity je odtrženost elit od lidu, jeho problémů, starostí a obav. Mnoho centristických voličů ze střední třídy se domnívá, že pravcoví republikáni se sice odvolávají na křesťanské hodnoty, ale když se dostanou kmoci, neudělají pro ně nic – vždy ustoupí levicově-liberálním protivníkům a zajímají je jen daňové úlevy pro bohaté. Současně se dle nich levicovní demokrati starají jen o etnické, rasové a sexuální menšiny, dávají jim nová privilegia, ale běloši ze střední třídy je nezajímají.

Tato střední třída se zradikalizovala a nejvíce bílí muži středního věku, vždy tvořící základ americké společnosti – mají pocit, že jim osud, budoucnost i „americký sen“ unikají. Mnoho z nich se domnívá, že všichni mají lobbisty – například černoši, Hispánci, ženy (feministky) či gayové a lesby –, jen oni ne. A tito našťvaní bílí muži středního věku ze střední třídy tvoří Trumpovu voličskou základnu.

Odhalení imigrace i elit

Může za to špatná hospodářská situace i fakt, že liberální levice to s politickou korektností a privilegií pro menšiny přehnal. Střední třídě nyní došla trpělivost s politickou korektností, establishmentem i s ilegální imigrací, a odpor vůči ní je Trumpovým nejsilnějším argumentem.

Imigrační problém se stává v USA i v Evropě politicky nejsilnější. Lidé se smíří s tím, že jejich bohatství a vliv ve společnosti nerostou, ale nemají rádi, pokud upadají – navíc ve prospěch někoho jiného. Imigrace je dobrá pro bohaté – muži jako levná pracovní síla ve firmách, ženy jako služby v domácnostech. Je však nepřijemná pro chudé, neboť představuje konkurenci.

Stoupenci Donalda Trumpa se domnívají, že je první, kdo ohledně imigrantů i elit odhalil, že „král je nahý“.

Donald Trump (69)

* Miliardář, realitní a televizní magnát, původem z newyorské čtvrti Queens. * Jeho otec Fred byl úspěšný developer, který postavil mnoho domů pro střední třídu v New Yorku i v USA. Všude kromě luxusní newyorské čtvrti Manhattan, na niž se vrhl až jeho syn. * Majetek, který zdědil po otci, ale nijak výrazně nerozšířil. * Ukázal se velice úspěšným mediálním oslavovatelem sebe sama a televizní hvězdou. * Na prezidenta kandidoval už v roce 2000, v primárkách Reformní strany ale nominaci nezískal. * Tehdy proslul tím, že křestní jméno Hitlera hláskoval „Adolph“.

Bernie Sanders (74)

* Narodil se v newyorském Brooklynu. * Stejně jako mnoho amerických Židů byl v mládí socialistou. Na rozdíl od většiny z nich však nikdy nedospěl a zůstal jím. * Usadil se v jednom z ekologicky nejzelenějších a současně nejvíce bělošských států USA, ve Vermontu na severovýchodě země a mnoho let byl starostou jeho nejlidnatějšího města Burlingtonu. * Od roku 1990 byl poslancem Sněmovny reprezentantů. V roce 2006 se stal senátorem. * Letos kandiduje na prezidenta USA. * Část života strávil v izraelském kibucu, líbánky v roce 1988 v Sovětském svazu ve městě Jaroslavl. Mnoho centristických voličů ze střední třídy se domnívá, že pravicoví republikáni se sice odvolávají na křesťanské hodnoty, ale když se dostanou k moci, neudělají pro ně nic, a levicoví demokrati se starají jen o etnické, rasové a sexuální menšiny .

Vyšlo v LN 20.2.2016